

XVIII.

Nogle Aarbogsoptegnelser fra 16. Aarhundrede.

I et Hdskr. i Gl. kgl. Saml. 2420. 4° findes efterfølgende Notitser. Fra denne Kilde er tidligere hentet, hvad der i Ny kirkehist. Saml. V, 342 ff. er sat med Petit og har tjent til der at udfylde Huller i Christiørn Nielsen Juels Aarbog. Hvad her meddeles er altsaa et Supplement. Nogle af Optegnelserne synes at skrive sig fra M. Anders Sørensen Vedel, andre stamme fra Egnen mellem Aalborg og Viborg. Noget er uddraget af ældre Aarbøger, andet er aabenbart Antegnelser af en samtidig.

H. F. R.

Aar 1505 war saa stor winther med frøst y Danmarch, att de gich och aaget mellom Sebye och Læssøe.

Aar 1512 gjorde Kong Hans sin Testament i sin velmact och skicket guld oc sølff, pening och gaffuer thill kloster og kiercker.

1515 (ved Dronning Elisabeths Komme her til Landet bemærkes:) Der kom aldrig saa velbyrdig en Jomfru thill Danmarek.

Konning Fridrich den første haffde nogen smag paa den reformerit religion och forfremmit den, saa wiidt hannem war muligt y sin tiid. Gaff hand ther fore disse personer sin aaben beschermelsis breff, som war de første, der begyndte att predicke Evangelium: M. Hanss Thaussen, Herr Lauritz Ollssen¹⁾ y Malmø, Herr Frans, Herr Oluff, Herr Claus Mortensen ibid., M. Jacob Skoning y Wiburg, M. Morten Hegelund y Alburg, Her Per Thomissen y Salling och mange flere. Wdi Christiani 2 thiid war begynt nogit aff Lutheri lerdom, men haffde ingen fremgang. Fri-

¹⁾ Det er Hans Olufsen Spandemager, der menes.

dericus 1 concessit sacerdotibus et monachis potestatem matrimonii. Aabenbarlig prædicket vdi Wiburg, Riibe, Kiøbinhagen, Mallmøe. M. Hans Thausen dømmis paa; Borgerne y Kiøbinhaffn forsuar hannem med waaben och werie y Raadens Nerwerellse. Bisperne och Raaden wilde eligere Hertug Hans, som war 7 eller 8 Aar gamell, och laade hannem vdi Papisteri opdrage¹⁾.

Aar 1534, [18. Decb.] captus est Clemens nauclerus a rustico²⁾ ridemand vdi Stor Vorde boendis och Matz Mickelssøn i Klarup, som vaar den armeløss pigis farbroder i Alborig. Och bleff der hanem siden thil spott satt en bly kron paa hans hoffuit och halshugett och siden satt paa fire steiler vesten vid Viborig, som den gamble Landz thinget vaar.

1535, 11. Junii per Christianum tertium fusus exercitus Christophori in monte tauri in Fionia. Summus signifer erat D. Christiernus Fritz³⁾, qvem ante congressum dixisse ferunt: hielp Gud, du kand saa vell, som klaa i dit hoffuit, hielp snart, i sted (!) er det forsildig. Alii: du kand altid ramme oss igien. Fionii audita victoria dicebant: Kast peussin, søg meussin, griben haffuer tafft⁴⁾.

Anno 1542 Christianus 3 rusticos in Jutia spoliavit hæreditate ipsorum sabbato Trinitatis.

Anna 1543, 30. Julii terræ motus magnus in Jutia mane⁵⁾.

Aar 1544. Palme Søndag døde Hr. Mogens Giøe, Danmarkis hoffmester, paa Skanderborig och bleff begraffuen i Vuoldum kierce for Clausholm.

¹⁾ Dette Stykke synes skrevet med M. Anders Vedels Haand.

²⁾ Her er aabent Rum. At Bonden hed Esbern Nielsen, ses af Danske Mag. 3. R. I, 253. Forøvrigt har Optegneren af ovenstaaende aabenbart haft en lokal Tradition at støtte sig til.

³⁾ Hr, Christiern Friis til Ovegaard.

⁴⁾ Skal nok være en Gjengivelse af den fynske Dialekt og betyde: Kast Posen, søg Mosen, Greven har tabt.

⁵⁾ Mulig Forvexling med det mere bekjendte Jordskjælv i Juli 1541.

Anno 1546 pestis Hafniæ. Eodem anno fuit Rex (!) Poloniæ Arhusiæ apud regem.

Anno 1547¹⁾ bleff M. Jacob Jensen Holm, Superintendent i Vindelboe stict, født 25 Martii.

Anno 1548, 11. Augusti natus Hannibal Gyldenstern, dominus de Restrup.

1553 Pestis Hafniæ. Ved S. Martini Dag vaar en stor Jordskiell och forfærdelig²⁾).

Aar 1554 Søndag efter Magorum mellem ij och ij døde M. Andreas Skougaardt, archidiaconus vdi Viborig, och bleff begraffuen i Domkircken thirsdag der nest effter.

Aar 1557 opbøget Jens Nielsen, Borgermester i Thiested, Skolehuset der sammestetz.

Aar 1558 døde Andere Skiell till Heignidt³⁾. Peder Eskesen i Aalborg, [och] en Lifflander Her, som var Eybo Tiisenhusis fader, døde i Aalborg.

Aar 1558 drog Hertug Frederich vduald konge (som da holt hoff i Skaane) till Lante Meiszen til Curførst Augustum, hans Suoger, oc met hannem var hand ocsaa till den Rigsdag till Franckfurt till Ferdinandi Kroning, der hand bleff vduald til Romerske Keyszer den 14 dag Martij, epther att hans broder Carolus Quintus haffde ved sin skriffuelse oc fuldmegtige affsagt seg med Keyszerdomen oc giffuen seg till Rolighed vdi Hispanien.

1560 døde Tamis Katt, Skriffuer i Wiborg, [och] Peder Skriffuer, Landztings Skriffuer. Her Knud Gyllenstiern, som den tid var Lensmand offuer Vesteruig oc Ørum, døde den anden dag epther Lucie⁴⁾ oc bleff begraffuet i Aars Domkircke.

¹⁾ Efter den Angivelse, som findes paa den trykte Gjengivelse af M. Jacob Holms Ligsten, maatte man ellers antage, at han var født 1543. Mulig er dog 1547 det rigtige Aar.

²⁾ At dette Jordskjælv følte i Danmark, siges jo ikke bestemt.

³⁾ Dennes Dødsaar synes hidtil ikke at have været kjendt (V. Skeel, Optegn. om Familien Skeel, S. 56).

⁴⁾ I Ny kirkehist. Saml. V, 351, hvor denne Notits tidligere er meddelt, er Ordet Lucie uheldigvis faldet ud.

1562 den 18. Julij døde Dirick Lambritzen i Aalborg.

Aar 1567 den 22¹⁾) Maij brende en stor partt aff Wi-borg med kircken och begge torne med spier paa kiercken, som tilforn kunde sees iij mile fraa byen. Periit eo incendio præcipua pars vrbis, templum cum turribus, tecto, campanis, schola, curiæ canonicorum, et præcipuorum ciuium domus exustæ.

1568, 13. Junij Hafniæ tumultus in Templo S. Nicolai sub concione ortus antore incerto et panico quodammodo terrore. Pastor suggestum deseruit, ciues ad arma, nobiles dominæ et virgines, vulgus item sellas et chorum inuasunt, rati hostem Suecum urbem ingressum. Sed natus ridiculus mus²⁾).

1573 den 25. Augusti, Torden oc liunild slo neder i wor Frue kircke i Kiøbenhaffn.

1574. Iblant andre Konning Frederichs herlige bøggening loed hans Kong. Maiett. Croneborg meget statelig bøgge paa det nye, en megtig befestning oc pryldelse for Dannemarkis Rige, ved dette Aar oc der effter.

1576. Tyge Brahe begynte att bygge Wranieborg paa Huen effter Kong. Maiett. begering oc med [hans] hielp, Astronomiske konster thill forfremmelse oc ett euigt loff.

1579 haffuer Kong Frederich den Anden afferdiget 2 sine Skibe fraa Kiøbenhaffn heden att opsøge det land Grønland, som med ald billighed oc rette hører till Norges Rige, oc paa samme Skibe haffuer beskicket till Captein en Engelsk Mand ved Naffn Jacob Alday, en goed Søfaren Mand oc Astronomus, som skulle samme land opsøge; oc funde de landett, oc kunde dog icke finde haffn eller komme der ind for lis.

1580, 2. Septembris brende en stor partt aff Ribe.

¹⁾ Rigtigere 16. Maj (Ny kirkehist Saml. V, 357).

²⁾ Hos Resen, Frederik II's Krønike, S. 171, og i Hist. Kildeskr. II, 367, hvor Begivenheden berettes noget anderledes, henføres den til 1567.

Tempestas maxima excutiens hordeum in Jutia magno agricolarum damno¹⁾).

Eodem anno (1580) obiit M. Johannes Blocchius, Canonicus Viburgensis, mense Octobr. die 22²⁾), grassante incognita specie febris pestilentialis per totum fere orbem terrarum, quæ velocem Cometam statim subsecuta est, ab Austro in Boream ceu incendium volitans, quam paucissimis parcens, nonnullos interimens³⁾).

Hoc anno fuit insperata fames in Jutia ob defectum siliginis venditæ.

Eodem anno pestis Nicopiæ in Morsia grassata est.

1581, 4. Majj bleff Fru Anne Oxe, Frantz Banners Frue, begrauffett.

Eodem anno 18. Augusti magna tempestas ex Occidente ut priori anno segeti maturæ maxime nocens.

1583. Lucas Lossius, cum in schola Luneburgensi amplius 50 annos juuentutem feliciter et fideliter erudiisset, die octauo Julij, anno ætatis 75, in cælestem scholam euocatus est.

1585 den 14. Januarij døde Palle Juell till Strandet, Landsdommer i Nør Judland, begrauffet i Wiborg hoes sin høstrue den 25. Februarij.

— Kong Frederich seilede fraa Helsingør den 20. Majj till Bahu i Norge oc strax thilbage igien.

1586, 10. Octobris noctu circa horam 10 conspecta est Hvenix Iris perfecta, cujus color erat subpallidus, intermixtis nigris quibusdam maculis; duravit per quadrantem horæ⁴⁾).

¹⁾ Jvfr. Resen, Kong Frederik II's Krønike. S. 329. Ny kirkehist. Saml. III, 373.

²⁾ Rigtigere maaske: 21 (se min Univ. Hist. II, 563).

³⁾ Jvfr. Resen, Kong Frederik II's Krønike, S. 328.

⁴⁾ Jvfr. T. Brahes Meteorologiske Dagbog udg. af Friis, S. 78. Under 8. Febr. 1588 findes i Hdskr. en Beretning om et Luftsyn (idolum solis), som ogsaa udførlig omtales i den nævnte Dagbog, Side 100—1.

1586. Blod regner ned ved Møgelthønder Slott den 6 dag Decembris imellom Thisdagen [oc] Othensdagen om Natten.

Hyems hujus anni sæva idibus Nouemb. coepit; inconstans vicissitudo gelu et remissionis peperit graues catharros aliosque morbos. In Majo arbores primum gemmas protrudere coeperunt.

1587. En Sild med sielsame bogstaffue paa bleff tagen i Norge oc ført till K: M.; hues contrafactur her hoes er laggt¹⁾. Fra denne tid forginge den merckelig skønne fiske-rie, som var i Norge, som neste thoe aar tilforn haffde begyntt att forminds kis.

— Mense Julio mulier quædam Aalburgi adjuta adultero et alia consorte muliere proprium occidit maritum et noctu extulit domo. Proditum homicidium sangvine, qui defluserat e cadauere. Omnes rotæ supplicio affecti.

Anno 1588 den gandske Julij Maanett igiennem till den 7. Augusti, nogett ner 6 vgger, var Regn wdj Julland, att høett mangestetz bleff slett bortførtt, oc skede ellers stoer Skade, att Kuornett sammestetz bleff forderffuett, huor høsten fald sildig.

1588. Under dette Aar findes en længere latinsk Beretning om den spanske Armadas Undergang »ex notis rumoribus a Chytræo ad me [And. Vedel?] missis«, hvortil er føjet følgende Bemærkning: »Hispani naufragi ex Noruegia²⁾ Haffniam vertunt et inde soluerunt Hamburgum, honorifice a nostris excepti et tractati, quæ res occasionem dedit legationi Hispanicæ in Daniam factæ anno sequenti cum gratiarum actione ad senatum et nouo foedere« Endvidere omtales, at Rygtet gik, at en større Afdeling af den spanske Flaade skulde være set »ad promontorium Daniæ seu Jutiæ«.

1588 in Septembri kom ind for Skougaard hoes Calløe en stor hob fisk aff haffuett, hues liud mand kunde høre lang tid, før di kom, brusendes i vandet, oc kom saa leff-

¹⁾ Findes nu ikke. Jvfr. Kirkehist. Saml. 3. R. I, 313.

²⁾ Jvfr. Slange, Chr. IV's Historie, S. 21.

uendes paa Landet oc der døde. War wed nie slags fiske, mange lester. Der war den bunde, som førde der fraa vij less. Laa de $\frac{1}{2}$ mill langs med haffuit fraa Fielderup oc till Mogenstrup, oc wdi haffuett en stor hob, som kom wd igien.

1588 den 28. Nouemb. døde salig Fru Kiersten Lunge S. Axels til Willestrup, och bleff begraffuen i Willestrup Kircke¹⁾ den 9. Januarij 1589.

— den 4. Decembris emellom Tisdag oc Onsdag om Natten bleste thornett neder paa Westerwigs Kircke oc slog Bagersett neder oc iij Karle ihiell, som vare i for^{ae} Bagers, oc en vndkom rett i faldet.

1589 14. Nouemb. obiit Absolon Julius, secretarius Regius, et sepultus 25. Decemb. in Templo Gleisburgensi.

Decollatus hoc anno Hafniæ rei nauticæ vir peritissimus Magnus Heinssen.

¹⁾ Villestrup, Axel Juels Herresæde, ligger i Astrup Sogn.